

Heyi ndi nganea ya Mulalo Doyoyo, Mutumbuli na Mudivhi wa Saints wa Afurika Tshipembe.

Vhatumbuli ndi vhathu vhane vha humbula na u sika zwithu zwiswa zwo fhamba-fhambanaho.

Mulalo u shumisa Saints na Thekino lodzhi u sika zwithu zwiswa zwine zwa thusa vhathu na vhupo.

“Ndi khou toḡa u ni vhudza nga Muinzhiniere we a vha Mutumbuli a divheaho. O bebelwa mudanani wa Vondwe,” hu thoma Mudededzi Mary.

“Mudededzi, Vondwe ndi ngafhi?” hu vhudzisa Lulama.

“Ndi fhethu ha mahayani ngei Vunduni la Limpopo,” hu fhindula Mudededzi.

Mulalo Doyoyo o bebwa nga 1970. No vha ni ngafhi nga 1970?" hu vhudzisa Mudededzi Mary.

"Ro vha ri sa athu vha hone nga 1970, Mudededzi," hu fhindula Jack a tshi khou sea.

"Mulalo o thoma tshikolo tsha murele wa fhasi ngei Vondwe nga 1977," Mudededzi a tshi bvela phanda."

“Musi a tshi ya tshikoloni tsha murole wa nṱha, o funa pfunzo dza Saintsi na dza Vhuinzhiniere,” hu amba Mudededzi Mary.

“Vhuinzhiniere ndi mini?” vha tshi vhudzisa.

“Ndi Saintsi na Thekinoḽodzhi zwo ṱangana,” Nkoka u a fhindula.

“Ndi u ita mitshini, zwifhaṱo, na zwiṱwe zwithu,” Kulani u a fhindula.

“Nothe ni khou amba zwone. Vhainzhiniere vha puḽana na u fhaṭa mitshini, zwithu, na zwifhaṭo. Vha shumisa Saintsī na Thekinoḽodzhi,” hu amba Mudededzi.

“Nga murahu ha u fhedza tshikolo ngei Sekondari ya Mbilwi, Mulalo o wana thikhedzo ya masheleni ya u gudela Vhuinzhiniere ngei Yunivesithi ya Cape Town,” Mudededzi a tshi bvela phanda.

“Musi e yunivesithi, Mulalo o thoma dzangano li vhidzwaho
Temescial.

Temescial i imela Thekinołodzhi, mishonga, na saints i zwa
vhathu vhothe’.

Temescial i tũtũwedza vhaswa uri vha gude Saints i,
Thekinołodzhi, Vhuinzhiniere na Dzimbalo.

Ri do wana zwo engedzeaho nga haya mafhungo.”

“Nga murahu ha uri a ̧haphudze digirii yawe ya u thoma, Mulalo o ya Amerika. O guda na u funza kha yunivesithi dza henefho.

O funza Saintsi na Mbalo. Mbalo ndi mini?” hu vhudzisa Mudededzi Mary.

“Ndi ngudo ya mbalo, zwivhumbeo na dziphetheni,” hu amba Akani.

“Ndi zwone zwenezwo Akani,” Mudededzi a tshi amba.

A bvela phanda na mafhungo.

“Mulalo u vhidzwa dokotela. Ndi ngauri o swikelela digirii ya nthesa ya PhD. Musi no no vha na digirii yeneyo, ni tou pfi vho dokotela. Ndi mudivhi makone wa Vhuinzhiniere.”

“Nga phanḡa ha uri ndi ni vhudze nga zwe Mulalo a zwi tumbula, imani ndi ni vhudze nga ha tshishumiswa tsha u fhaṡa tshi vhidzwaho semennde,” hu amba Mudededzi.

“Semennde i na tombo ḡa ḡaimi nahone i shumiswa kha zwifhaṡo zwinzhi.

Tombo heḡi ḡi bwiwa fhasi mugodini, ḡa gaiwa ḡa fhiswa u itela u ita semennde.”

“Vhagudiswa, Mulalo o tumbula zwishumiswa zwa u fhaṭa zwi si na tombo. Fhedzi zwine zwa shumisa muḽora na maṇwe malaṭwa.

Hezwi zwi amba uri zwi a konadzea u ita semennde nga nṇḁa ha u bwa matombo a ḽaimi u bva kha ḽifhasi. Vhupo a vhu tshinyali.”

“Mulalo o dovha a tumbula mutshini wa *Ecocast* wa u ita zwidina. Hoyu mutshini u vhulunga maḡi na muḡagasi. Maḡi ha wanali nga hu leluwaho!”

“Ri songo sia bommbi dzo vulea,” hu amba Jack.

“Ee, muḡwe na muḡwe u na vhuḡifhinduleli ha u vhulunga maḡi,” hu fhindula Lulama.

“Ndi phetha nganea yanga nga tshithuthuthu tsha haidrodzhini! Tshithuthuthu tshi vhidzwa *Ahifambeni*. Mulalo o tumbula tshenetshi tshithuthuthu na vhañwe vhaṱodisisi,” hu amba Mudededzi.

“Tshithuthuthu tsha haidrodzhini, zwi a takadza hezwi!” hu amba Nkoka.

“*Ahifambeni!* Kha ri ṱuwe!” hu amba Nkoka.

“Ee, kha ri țuwe ri gude Vhuinzhiniere ri tumbule zwithu zwavhuđi!” hu amba Kulani.

“Kha ri shumise Saintsi na Thekinołodzhi u tandulula thaidzo nahone ri điphine!” hu amba Nkoka.

“Ndo vha ndi tshi zwi đivha uri nganea ya Mulalo i đo ni țuțuwedza!” hu amba Mudededzi Mary vha tshi ñwethuwa.

—Mbudziso

1. Ni takalela u guda mini? Ndi ngani ni tshi funa u zwi guda?
2. Ni vhona u nga ndi mini tsho itaho uri Mulalo a fune Saints na Vhuinzhiniere?
3. Wanani zwo engedzeaho nga mifuda yo fhambanaho ya Vhuinzhiniere.
4. Wanani zwo engedzeaho nga vhatumbuli vha fhano Afrika.
5. Zwithu zwo tumbulwaho nga Mulalo zwi tsireledza hani vhupo?
6. *STEM* ndi mini? Tsalusani uri ndi ngani tshi tsha ndeme.
7. Nga nnda ha Yunivesithi ya Cape Town, wanani yunivesithi dza sumbe dza Afurika Tshipembe dzine dza gudisa vhuenzhiniere.
8. Tsalusani uri ndi ngani maḽi a sa wanali nga hu leluwaho.

—Bugu dza tsielano iyi

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Heyi bugu ya nganea yo itwa na u nwalwa nga
Lutsonga, sa tshipiḡa tsha phurodzhekthe ya Zenex
Ulwazi Lwethu ya bugu dza u vhalala ya 2020.